

جمهوری اسلامی ایران
مرکز ملی فضای مجازی
پژوهشگاه فضای مجازی

مطالعات اسلام
فضای مجازی

اخبار فضای مجازی

شماره پنجم
اردیبهشت و خرداد

دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی
پژوهشگاه فضای مجازی

三
國
志

مرکز ملی فضای مجازی
پژوهشگاه فضای مجازی
دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی

خبرنامه

اسلام و فضای مجازی

شماره پنجم

اردیبهشت و خرداد 1400

مستدعی است انتقادات، پیشنهادات و اخبار خود را به یکی از

روش‌های ذیل ارسال فرمایید:

تماس: ۰۲۵۳۲۹۴۲۳۱۲

نشانی: قم، خیابان شهید صدوقی، خیابان فردوسی، بعد از تقاطع

شهید حسن پور، ساختمان نعیم، کدپستی: ۳۷۱۳۱۶۶۷۰۵

  @oisc_majazi

دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی پژوهشگاه فضای مجازی

فهرست

۶	.....رهنمود
۱۱	..... اخبار حوزه و فضای مجازی
۱۸	..... اخبار اسلام و فضای مجازی در کشور
۳۷	..... اخبار اسلام و فضای مجازی در جهان
۴۳	..... اخبار دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی

باسمه تعالی

رویدادهای فناوریانه به ویژه در حوزه فضای مجازی برآمده از تفکری می‌باشد که آن را ایجاد و هدایت کرده است. اگرچه شناخت صحیح و دقیق فضای مجازی در تمامی ابعاد سیاسی، اقتصادی، امنیتی و ... به منظور سیاست‌گذاری و اتخاذ رویکرد مناسب در مواجهه با این پدیده، اهمیت دارد، لکن بیش از همه پرداختن به بنیان‌های نظری فناوری اطلاعات و ارتباطات یا جهان بینی حاکم بر آن از آن جهت که ریشه تمدنی عصر فضای مجازی را شکل داده و با سبک زندگی کاربران ارتباط مستقیم دارد، حائز اهمیت است. اندیشه و فرهنگ ممزوج با فضای مجازی در جامعه بسط پیدا کرده و بر او غلبه پیدا می‌کند و می‌تواند هویت آن جامعه را متحول، متکامل یا متزلزل کند.

از این رو اگرچه تمامی مراکز سیاست‌گذاری و اجرایی و نهادهای آموزشی و پژوهشی باید با یکدیگر تعامل داشته و عهده‌دار تحقق فضای مجازی مبتنی بر مبانی و سبک زندگی اسلامی باشند، اما نقش حوزه‌های علمیه، از اولویت بیشتری نسبت به سایر نهادها برخوردار است. همانطور که در عصر صنعتی، حوزه علمیه خود را پاسخگوی نظامات تغییر یافته و تحولات ایجاد شده در حوزه‌های اقتصادی (مسائل بانکی، بورس، بیمه و...)، سیاسی، فرهنگی، پزشکی و... از منظر اسلام می‌دانست، در عصر فضای مجازی نیز، تکفل بررسی‌های فقهی و دینی حوزه‌های تحولی بر عهده حوزه‌های علمیه است. تحولات عصری حوزه سیاست و مدیریت (تغییر مفهوم و شیوه‌های

حکمرانی، مدیریت مبتنی برهوش مصنوعی)، حوزه اقتصاد (دارایی‌های معنوی، ظهور بلاکچین و ارزهای رمزنگاری‌شده، قراردادهای هوشمند و...)، حوزه امنیت (پیدایش تهاجم نرم نرم و سخت و...)، حوزه دین و فرهنگ (تغییر در مفهوم و نوع دینداری، مفهوم هویت، اوقات فراغت، حریم خصوصی و...)، حوزه آموزش (بازی‌وارسازی و آموزش پلتفرمی) و دیگر حوزه‌ها، ضرورت بسط و تقویت حوزه نظری دین و فضای مجازی را بیش از پیش متعین می‌سازد.

بر همین اساس «دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی پژوهشگاه فضای مجازی» وابسته به مرکز ملی فضای مجازی به منظور تقویت سیاست‌گذاری مبتنی بر فقه و مبانی و توسعه و هدایت ظرفیت‌های پژوهشی حوزه‌های علمیه در راستای اولویت‌های فضای مجازی کشور در قم تاسیس گردید. این دفتر که با هدف ترسیم سبک زندگی دینی در فضای مجازی، ارائه الگوی مطلوب روندهای سیاست‌گذاری مبتنی بر فقه در فضای مجازی، پاسخگویی به نیازهای پژوهشی مرکز ملی فضای مجازی در حوزه مطالعات اسلامی، ایجاد هم‌افزایی مراکز حوزوی و کاربست پژوهش‌های دینی در نظام سیاست‌گذاری کشور تشکیل شده است، در حوزه‌های مختلف آموزشی، پژوهشی، تقنین و سیاست‌گذاری، بین‌الملل و... فعالیت می‌کند.

خبرنامه پیش رو، تنها به منظور اطلاع‌رسانی از مجموع اخبار و اطلاعات واصله از منابع مختلف خبری در حوزه مطالعات اسلامی فضای مجازی تهیه شده و بدیهی است که مطالب مندرج، به هیچ وجه مواضع دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی فضای مجازی نمی‌باشد.

امید است که زحمات دوستان این مجموعه، مورد رضایت و عنایت خداوند متعال و حضرت صاحب‌الزمان مهدی عجل الله تعالی فرجه قرار گیرد. ان شاء الله

رهنمود

بیانات مقام معظم رهبری مِنكَ ظِلُّهُ

ضرورت استفاده از روش‌های نو و ابتکاری در مواجهه با مسائل فضای مجازی

مسائل جدیدی هم هست که در گذشته نبود؛ حالا از جمله مثلاً فرض کنید فضای مجازی که یک مسئله‌ی جدیدی است، پدیده‌ی تازه‌ای است و قبلاً این [پدیده] وجود نداشته. بنابراین، برای پیشگیری از مشکلات ناشی از این پدیده - بالاخره هر پدیده‌ای یک مشکلاتی دارد، یک منافع‌ی دارد - و برای اینکه کشور و جامعه از مشکلاتش و ضررهایش و آسیب‌هایش مصون بماند، امروزه فکرهای جدید و راه‌های ابتکاری و در واقع دانش و فکر نو نیاز هست. احتیاج داریم به روش‌های نو، روش‌های بدیع و روش‌های تازه و به نظر من کشور می‌تواند در این زمینه‌ها حرکت کند و این نخبگان انقلابی و مؤمن هستند که بایستی دست کشور را پُر کنند و فکر تولید کنند و دانش حرکت در این راه را بایستی تولید کنند. این تحوُّلی است که باید اتفاق بیفتد. این تحوُّلی که می‌گوییم، باید ما را به این سمت حرکت بدهد و پیش ببرد.

خب حالا چه جوری این تحوّل انجام بگیرد؟ به نظر من راه منحصر به فرد آن جوان هائیند. جوان های زبده و خوبی داریم؛ چون در جوان، هم فکر نو هست، هم [توانایی] یافتن شیوه های نو هست، هم نیرو و توان لازم هست، هم جرئت اقدام هست؛ اینها همه در جوان ها جمع است و خیلی مغتنم است؛ ابزار لازم برای یک حرکت تحوّل همین ها است: فکر نو، ابتکار، جرئت حرکت، میل کامل به این حرکت. اینها از لوازم حتمی یک حرکت تحوّل است و این هم در جوان ها وجود دارد، [لذا] بایستی برای یک چنین کاری دنبال جوان های نخبه رفت.

بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکل های دانشجویی ۱۴۰۰/۰۲/۲۱

مسئله اصلی مردم بیکاری، معیشت اقتصادی و مافیای واردات است نه فضای مجازی و سیاست خارجی

گاهی اوقات طرفدارها یک تعارض هایی را به وجود می آورند که خود نامزدها از آن تعارض ها اصلاً خبر ندارند. من خواهش می کنم طرفداران محترم نامزدها مراقب این جهات باشند.

برنامه‌ی مخالفین هم که ما تا حدودی اطلاع داریم به جان هم انداختن طرفدارهاست. طرفدار این نامزد با طرفدار آن نامزد، این علیه او بد بگویند، او علیه این بد بگویند و آنها از فضای مجازی دارند به این وسیله استفاده می‌کنند. یعنی در فضای مجازی از زبان یک نفری از این ستاد علیه یک کسی در آن ستاد یک حرفی منتشر می‌کنند به دروغ، از زبان او علیه این، اینها را به جان هم می‌اندازند. این برنامه است. توجه داشته باشید. انگیزه‌های دشمنان برای اخلاص و ایجاد اختلال خیلی انگیزه‌های عمیقی است و دنبال این مسئله هستند

در فضای مجازی یک چیزهایی برجسته می‌شود. لزوماً اینها بازتاب خواست مردم نیست. این جور نیست که هر چه در فضای مجازی برجسته شد، این حتماً خواست مردم است. نه خیر. گاهی یک چیزی را برجسته می‌کنند بزرگ می‌کند.

مسئله اصلی مردم فضای مجازی و سیاست خارجی و ارتباط با این دولت و آن دولت نیست، مسئله‌ی اصلی مردم چیزهای دیگر است؛ مسئله‌ی اصلی مردم بیکاری جوان‌ها است، مسئله‌ی اصلی مردم معیشت طبقات ضعیف جامعه است، مسئله‌ی اصلی مردم مافیای وارداتی است که کمر تولید داخلی را می‌شکند، مسئله‌ی اصلی مردم سیاست‌های غلطی است که فلان جوان مبتکر را که می‌تواند کار انجام بدهد مایوس می‌کند.

بیانات در دیدار تصویری با نمایندگان مجلس ۱۴۰۰/۰۳/۰۶

انتقاد رهبری از رهاشدگی فضای مجازی در جریان انتخابات

در جریان عدم احراز صلاحیت، به بعضی از کسانی که صلاحیتشان احراز نشده بود جفا شد، ظلم شد؛ یا به خودشان یا به خانواده‌هایشان نسبت‌هایی داده شد که واقعیت نداشت؛ به کسانی نسبت‌هایی داده شد و خانواده‌های محترم و عقیف، دچار مواجهه‌ی با یک چنین نسبت‌هایی شدند. خب گزارش‌های خلافی بود، غلطی بود؛ بعد هم ثابت شد که خلاف است، معلوم شد که خلاف است، منتها خب در دهان مردم پخش شد و متأسفانه در فضای مجازی - اینکه من می‌گویم فضای مجازی رها است، یک نمونه‌اش همین است - بدون هیچ قید و بندی این چیزها را منتشر کردند. حفظ آبروی انسان‌ها جزو مهم‌ترین مسائل است، جزو بالاترین حقوق انسان‌ها است. خواهش‌م این است و مطالبه‌ام از دستگاه‌های مسئول این است که جبران کنند. مواردی که یک گزارشی خلاف واقع داده شده مربوط به فرزند کسی، مربوط به خانواده‌ی کسی، بعد هم معلوم شده که خلاف واقع است، این را جبران کنند و اعاده‌ی حیثیت کنند.

سخنرانی تلویزیونی به مناسبت سی و دومین سالگرد

رحلت امام خمینی (رحمه‌الله) ۱۴/۰۳/۱۴۰۰

اخبار حوزه

و فضای مجازی

اخبار مراجع، حوزه و روحانیت

ضرورت مقابله با نقش آفرینی رسانه‌های دشمن در انتخابات ریاست جمهوری

آیت‌الله میرباقری نماینده مردم در مجلس خبرگان رهبری: رئیس‌جمهور طراز جمهوری اسلامی باید در مقیاس تمدن‌سازی اسلامی بیندیشد. رئیس‌جمهور جمهوری اسلامی باید مأموریت انقلاب اسلامی را ایجاد تمدن اسلامی و زمینه‌سازی ظهور بداند. انقلاب اسلامی موفق شد ابزارهای طراحی شده دشمن برای سلطه جهانی و مهار رقبا (مثل ترور و جنگ نظامی، انقلاب مخملی، تحریم، دیپلماسی و...) را ناکارآمد کند و از بسیاری از آنها عبور کند.

امروز، آهرم به‌روز شده دشمن برای فشار بر انقلاب اسلامی و اثرگذاری بر انتخابات، رسانه و فضای مجازی است که با آن، عملیات جنگ نرم انجام می‌دهند و دستگاه محاسباتی نیروهایمان را از درون تغییر می‌دهند.

در انتخابات پیش‌رو، شک نکنید که از ابزار جنگ رسانه‌ای استفاده خواهند کرد تا جریان‌های غرب‌گرا را تقویت کنند. ما از امام راحل یاد گرفته‌ایم که هرکاندیدایی را امپراطوری‌های رسانه‌ای دشمن معرفی کنند، یقین پیدا می‌کنیم که آمدن او به نفع جبهه انقلاب اسلامی نخواهد بود. اگر ملت ایران ظرفیتی پیدا کند که بر ابزارهای رسانه‌ای دشمن و فضا سازی‌ها و حادثه‌سازی‌های آنها غلبه کند، این آهرم فشار هم‌کم‌کم شکست خواهد خورد. ما در این انتخابات باید تمرکز کنیم که ظرفیت مردم را در مقابله با هجوم رسانه‌ای دشمن بالا ببریم.

خلع سلاح حاکمیت‌ها با ورود فناوری‌های جدید

ابوالفضل روحانی در نشست «موضوع‌شناسی فقهی رمزارز با نگاه سیاست‌گذارانه» که به همت دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی

پژوهشگاه فضای مجازی برگزار شد، با اشاره به نقش پلتفرم‌ها در تغییر حاکمیت کشورها اظهار کرد: پیش از این و در گذشته در شورای ملل ۱۹۲ کشور مبنای عمل بود اما هم‌اکنون اندازه سهم بازار و جمعیت ملاک قرار می‌گیرد بر این اساس پلتفرم‌ها حاکم و تبدیل به حوزه اصلی آموزش شده است و پلتفرم‌های جدید با ذائقه‌سنجی افراد یک جامعه در دیتابیس ذخیره می‌شوند که یکی از این دیتاها، گجت‌ها هستند.

وی افزود: در بستر مالی و مالیاتی اگر پلتفرم پرداخت ارزیال به سمت پول مجازی و بیت‌کوین حرکت کند هیچ تضمینی نیست که بانک مرکزی متوجه پرداخت‌ها و دریافت‌ها شود چراکه مرجع اصلی مشخص نخواهد بود.

روحانی با بیان این‌که تفکری که ۲۰۰ سال پیش در نظریه‌ها مطرح شده هم‌اکنون در حال رواج پلتفرم‌ها و حاکم کردن آن‌ها است، تصریح کرد: یکی از آن تفکرات مبحث DLT است که ذیل آن بحث بلاک‌چین و زنجیره‌های متداخل در هم مطرح شود در همین حال بحث رمزارزها و در نهایت بیت‌کوین نیز ذیل این موضوع قرار می‌گیرند.

معاون راهبری فنی مرکز ملی فضای مجازی با تأکید بر این که اتفاقی که هم‌اکنون رخ داده خلع سلاح حاکمیت‌ها است تا ابزاری برای حکمرانی در دهه‌های آینده نداشته باشند، گفت: در این شرایط تنها وظیفه ما تدبیر است تا با وارد شدن در این حوزه‌ها با استفاده از این فناوری در راستای اهداف خود گام برداریم. باید از فرصت‌ها به نفع خود استفاده و تهدیدها را به حداقل برسانیم در عین حال اگر این موضوع در حال تبدیل شدن به عاملی است که باعث اختلال در حاکمیت و نظام جمهوری اسلامی شده باید با آن به‌گونه‌ای جدی برخورد شود اما اگر در راستای اهداف جمهوری اسلامی باشد مدل برخورد با آن متفاوت خواهد بود.

وی با اشاره به روند شکل‌گیری پلتفرم‌ها افزود: بعد از وب یک که تنها یک نفر گوینده و باقی شنونده بودند، وب دو به روی کار آمد که در این مدل دو طرف امکان تبادل نظر داشتند اما در این میان، وب سوم، وب معناداری با هدف نشان دادن احساسات شد و در چنین شرایطی کلاب‌هاوس به روی کار آمد که در عمل فلاش‌بکی به وب یک بود که در کشور ما نیز با پذیرش بالایی روبرو شد؛ بنابراین کلاب‌هاوس بازگشت به وب یک تنها با تغییر یک محیط است چرا که با انجام یک ذائقه‌سنجی به این نتیجه رسیدند که مردم ایران بیشتر شنیداری هستند.

روحانی ادامه داد: بیگ‌دیتا، هوش مصنوعی و آنالیزی و بلاک‌چین در همه حوزه‌ها در حال ارتباط بوده و با لکه‌گذاری در راستای اهداف عده‌ای برنامه‌ریزی شده در این میان باید از این موارد در راستای اهداف خود استفاده کنیم.

تشکیل سه کارگروه مرتبط با حوزه هوش مصنوعی در ستاد راهبری فناوری های هوشمند حوزه های علمیه

دبیر ستاد راهبری فناوری های
هوشمند حوزه های علمیه

ضمن تأکید بر ظرفیت های حوزه در موضوع راهبری مؤثر هوش مصنوعی و فناوری های هوشمند از راه اندازی سه کارگروه مرتبط با هوش مصنوعی در این ستاد خبر داد.

وی گفت: کارگروه مطالعات تحلیلی و راهبردی، کارگروه علمی در قالب فقهی، فلسفی، حقوقی، اخلاقی و پیامدهای اجتماعی و همچنین کارگروه فنی با محوریت کاربریست هوشمندانه هوش مصنوعی در تولید دانش اسلامی در ستاد فناوری های هوشمند حوزه های علمیه تشکیل و فعالیت آن ها آغاز می شود.

پشتیبانی دولت شرط رسمیت یافتن ارزهای دیجیتال است

حجت الاسلام والمسلمین حسن
نظری مدیر مؤسسه دایرةالمعارف
فقه اسلامی، در گفت وگویی مطرح
کرد؛ واقعیت این است که دولت باید
این ارزها (دیجیتال) را پشتیبانی کند.

تا پشتیبانی نکند به عنوان پول قابل قبول نیست؛ بنابراین وقتی دولت پشت سر آن نیست اساساً مال نیست. مال یعنی عقل آن را تأیید کند و تضمین داشته باشد.

اگر مشخص شود که فلان ارز دیجیتال مجوز داشته است. مانند هر پول دیگری است. در بازار دو نوع ارز دیجیتال داریم؛ ارز دیجیتال با مجوز و بدون مجوز. باید تشخیص بدهیم که با مجوز است. خودمان باید آن را ساماندهی کنیم. وقتی که ما در مضیقه دلار هستیم، برایمان صرف می‌کند که ارز دیجیتال با مجوز را بیاوریم و با آن کم‌کم فشار دلار را کم کنیم. اگر دولت‌ها پشت سر آن باشند مانند اسکناس می‌شود و هیچ فرقی با اسکناس ندارد. چون پول یعنی مالی که دولت‌ها پشت سر آن ایستاده‌اند وقتی مجوز می‌دهد یعنی آن را قبول دارد.

رونمایی از برنامه تخصصی «مدرسه فناوری فانوس»

اپلیکیشن تخصصی
«مدرسه فناوری فانوس»
با حمایت مرکز نوآوری
حوزه رونمایی شد. این
برنامه با هدف مرجعیت

در یادگیری و توسعه توان در حوزه صنایع خلاق و فناوری‌های فرهنگی با تأکید بر توانمندسازی طلاب شروع به کار کرد.

دوره‌های آموزشی کارآفرینی فرهنگی، قدمگاه ایده‌پردازی فرهنگی، طراحی استارت‌آپ، مهارت‌های مجازی، درس خارج فقه فناوری‌های نوین و... از امکانات این اپلیکیشن می‌باشد.

نشست چهاردهم

گفتمان معرفت

**اساتید
عاملی - نعمتی**

«درآمدی
بر موضوع شناسی رمزارزها
با تأکید بر بیت کوین»

آقای دکتر سید احمد عاملی عضو هیئت علمی گروه اقتصاد دانشگاه خوارزمی تهران و مدیر هیئت اندیشه و اقتصاد و الگوی پیشرفت اسلامی حوزه علمیه خراسان و حجة الاسلام دکتر علی نعمتی فارغ التحصیل اقتصاد از دانشگاه علامه طباطبائی و از اعضای هیئت اندیشه و اقتصاد در چهاردهمین نشست از سلسله نشست‌های علمی مرکز تحقیقات اسلامی به تبیین موضوعی رمزارزها با تأکید بر "بیت کوین" خواهند پرداخت.

پنج‌شنبه ۹ اردیبهشت ساعت: ۲۲

به صورت آنلاین از سامانه LMS حوزه علمیه خراسان و اینستاگرام

m.tahghigh-islami lms2.hozehkh.com/ws/ircashrafi

به صورت فابل در پیام‌رسان‌های ای‌تا و تلگرام

m.tahghighateislami

برگزاری نشست «درآمدی بر موضوع شناسی رمزارزها با تأکید بر بیت‌کوین»

به همت مرکز تحقیقات اسلامی مشهد مقدس، چهاردهمین نشست گفتمان معرفت با موضوع «درآمدی بر موضوع شناسی رمزارزها با تأکید بر بیت‌کوین» برگزار شد.

این نشست در تاریخ پنجشنبه ۹ اردیبهشت ساعت ۲۲ و با حضور دکتر سید احمد عاملی عضو هیئت‌علمی گروه اقتصاد دانشگاه خوارزمی تهران و حجت‌الاسلام دکتر علی نعمتی به صورت برخط و مجازی برگزار شد.

اخبار اسلام

و فضای مجازی در کشور

رویدادهای فضای مجازی کشور

تنزل گفتمان فضای مجازی به مبحث فیلترینگ، ابتذال سیاسی است

دکتر ابوالحسن فیروزآبادی رییس مرکز ملی فضای مجازی در مصاحبه با خبرگزاری ایسناد پاسخ به سؤالی درباره فیلترینگ فضای مجازی اظهار داشت: یکی از ابتذال‌های سیاسی این است که گفتمان فضای مجازی در کشور ما به فیلترینگ محدود شده است و جریان‌های سیاسی در این دام غوطه می‌خورند. ما باید از تکنولوژی‌های اطلاعاتی و ارتباطی به‌عنوان پیشران و در راستای توسعه صنعت و کشاورزی استفاده کنیم. بخش خدمات هم باید بهره‌وری و تنوعش افزایش یابد و پرسونالایز شود؛ یعنی خدمت بر اساس افراد متناسب و شخصی‌سازی شود. این کار فقط از راه تکنولوژی امکان‌پذیر است و من معتقدم پیشران توسعه و تحول در کشور غیر از جوانان و نیروی متخصص که موجود است، توسعه فضای مجازی است و در این مسیر دولت به مثابه پلتفرم است؛ یعنی شبکه‌هایی را برقرار کند که در آن همه افراد جامعه بتوانند برای خود کار تولید کنند، همه به هم خدمت ارائه کنند و ضمناً از این شبکه‌ها برای توسعه صنعت استفاده شود.

صنعت دنیا به سمت صنعت ۴ حرکت می‌کند، یعنی صنعت پیوسته. صنعت‌های ملی در نظام جهانی بر روی پلتفرم‌ها کار می‌کنند. اگر قبلاً شما خودرو می‌خریدید رابطه شما کارخانه سازنده قطع می‌شد اما الان قرار نیست این اتفاق بیفتد و همه این‌ها مستلزم توسعه فضای مجازی است. وی افزود: یکی از گلیه‌های من از دوستان و اصحاب رسانه این است که در دام ابتذال سیاسی افتاده‌اند. هر جا می‌روم از من می‌پرسند اینستاگرام فیلتر می‌شود یا نه. اولاً مرکز ملی فضای مجازی که من رئیس آن هستم مسئول فیلتر نیست، فیلتر قانون دارد و همه در آن مشارکت دارند. کارگروهی از دولت، قوه قضاییه و مجلس در این باره تصمیم می‌گیرند. لذا اولاً نباید مبحث را به فیلترینگ کاهش دهیم و ثانیاً بحث اصلی فراموش شده و آن این است که شما برای صنعت ۴، دولت دیجیتال و جلوگیری از نفوذ اجنبی در رسانه‌های ما چه کردید که نتواند هر چه دلش می‌خواهد سانسور و هدایت کند. چه تضمینی داریم که همین امروز پلتفرم داران آمریکایی علیه ما تصمیمی نگیرند. همان‌طور که یک جریان سیاسی بزرگ در آمریکا که احتمال دارد برنده انتخابات هم بوده باشد را حذف کردند و هنوز هم اجازه نمی‌دهند آن جریان سیاسی شروع به فعالیت کند. وقتی این‌ها آن قدر نسبت به جامعه خود بی‌رحم و ضد آزادی هستند.

اقتصاد دیجیتال و نظام پولی و رمزارزی بر روی پلتفرم‌های ملی

وی در پاسخ به بومی‌سازی پلتفرم‌ها خاطرنشان کرد: چطور برخی توقع دارند نسبت به راه‌اندازی پلتفرم‌های ملی بی‌تفاوت باشیم؟ من غیرت دارم و معتقدم باید پلتفرم‌های ملی راه بیندازیم. معتقدم نمی‌شود اقتصاد دیجیتال و نظام پولی و رمزارزی بر روی پلتفرم‌هایی باشد که ما مدیریت آن را نداریم. تعریف ملت چیست. گروهی از مردم در سرزمینی مشخص که می‌توانند مقدرات خود را مدیریت کنند. ملت در جهان امروز افراد هم‌زبان و هم‌قوم نیستند، چه اعتباری است که پول ما در پلتفرم‌های خارجی معامله شود و فردا از اعتبار ساقط نشود، یا اجازه ندهند جابه‌جا شود. همان کاری که در تحریم کردند می‌توانند در سطح جیب مردم بکنند. من نمی‌توانم نسبت به این بی‌تفاوت باشم.

من به‌عنوان مسئول سیاست‌گذار در حوزه فضای مجازی اعتقاد به فیلتر ندارم ولی معتقدم باید چیزی شبیه اینستاگرام و رمزارز راه‌اندازی کنم. دولت باید مسئولیت‌پذیر باشد. اگر امروز ملت رمزارز داخلی ندارند و از رمزارز خارجی استفاده می‌کنند راجع به آن بی‌تفاوت نباشند.

سوء مدیریت در موضوع فضای مجازی به دلیل مسئولیت ناپذیری، رها سازی و عدم انسجام در سیاست ها است

رئیس مرکز ملی فضای مجازی سوء مدیریت و مسئولیت ناپذیری را عامل عدم سرمایه گذاری در توسعه فضای مجازی در کشور قلمداد کرد و گفت: ما پلتفرم‌ها و اپلیکیشن‌های خوبی در حوزه پرداخت، کیف پول، بلیت هواپیما، حمل و نقل و جهانگردی داریم اما ابتذال سیاسی بخش خصوصی ما را نگران کرد. بخش خصوصی هوشمند است و سود و زیانش را نگاه می‌کند و بعد مدیریت می‌کند. اگر احساس کند در حوزه‌ای سرمایه‌گذاری می‌تواند به خطر بیفتد و عواقب داشته باشد در آنجا ورود نمی‌کند؛ یک حکومت نباید در این حوزه‌ها ۱۰ سال بحث کند؛ باید دو ماهه مشکل را حل کند آن هم وقتی که نسل تحولات پنج‌ساله است. مگر اینستاگرام و یوتیوب امروز با دو سال پیش یکی است؟ وقتی ما می‌خواهیم تصمیم بگیریم که چه کسی باید مقررات‌گذاری کند ۱۰ سال مذاکره و بحث می‌کنیم که این همان مسئولیت ناپذیری، رها سازی و عدم انسجام در سیاست‌هاست که نشان می‌دهد نظریه و اجماع نظری در کشور وجود ندارد.

ایران دیجیتال چگونه در دولت آینده محقق خواهد شد؟

دکتر عبدالحسین کلانتری سرپرست پژوهشگاه فضای مجازی درگردهمایی اصحاب علوم انسانی و فرهنگی انقلاب اسلامی که با موضوع «حکمرانی فرهنگ در دولت آینده» برگزار شد، به موضوع حکمرانی فرهنگ در عصر

فضای مجازی پرداخت و اظهار داشت: باگذشت نزدیک به یک دهه از توجه عمیق و دقیق و دوران سازرهبی به فضای مجازی و تمهید نهادی ایشان و تأسیس شورای عالی فضای مجازی، هنوز فهم روشن و اجماع نظری مناسبی، حتی در میان مسئولان کشور از فضای مجازی و ابعاد و مؤلفه‌های آن وجود ندارد. به همین علت است که کل فضای مجازی عموماً به شبکه‌های اجتماعی و پیام‌رسان‌ها تقلیل داده می‌شود.

وی ادامه داد: اما قسمت عظیم این کوه یخی که یک اکوسیستم و نظم اجتماعی اقتصادی جدیدی را صورت‌بندی می‌کند و هویت و استقلال و حاکمیت ملی را به چالش می‌کشد، در حاشیه قرار می‌گیرد و یا از دستور کار خارج می‌شود؛ لذا ارتقا فهم و اجماع نظری و اتخاذ رویکردی تمدنی، همان‌طور که رهبری هم بارها متذکر شدند برای دولت آینده بسیار مهم است تا بتواند ایران دیجیتال و هوشمند را بسازد.

لزوم تغییر نگاه‌های تک‌رشته‌ای به فضای مجازی

دکتر کلانتری گفت: درست است که فهم مهندسی و فنی از فضای مجازی و پیچیدگی‌های آن کافی نبوده و خسارات زیادی را برای کشور به همراه داشته است، اما فهم عالمان اجتماعی و انسانی نیز بدون در نظر گرفتن ابعاد فنی فضای مجازی که بسیار از حیث ایدئولوژیک نیز باردار و ارزشی هستند، کم‌فایده است؛ لذا باید از این نگاه‌های تک‌رشته‌ای فزاینده فزونی و هم‌زمان ابعاد فنی، اجتماعی، اقتصادی، امنیتی، ژئوپلیتیک و سایر ابعاد را نیز در تحلیل فضای مجازی و سیاست‌گذاری و مدیریت آن لحاظ کرد. این نگاه باید بتواند ترکیب بعدی شورای عالی فضای مجازی و لایه‌های مدیریتی و کارشناسی آن را نیز دچار تغییر جدی کند.

رئیس پژوهشگاه فضای مجازی با اشاره به ضعف نهادهای علمی و پژوهشی دانشگاهی و حوزوی در پیدایی این وضعیت، اظهار داشت: «بدیهی است که پلتفرم‌ها سهم اصلی در شکل دهی به فرهنگ، بالاخص فرهنگ عمومی دارند، به همین دلیل حتی در لیبرال‌ترین کشورها نیز آن را تنظیم و مسئولیت پذیر می‌کنند. مسئولیت و وظایف وزارت فاوا در مدیریت ترافیک کشور و تأمین استقلال کشور نیز از این حیث دارای اهمیت است. لذا باید با تصویب سند راهبردی فضای مجازی کشور و طراحی مدل حکمرانی این فضا با فرماندهی واحد و متمرکز و با تقسیم کار دقیق و نظارت سفت و سخت این مسیر را طی کرد. همه اینها مستلزم نگاه ملی و تمدنی همه قوا، بالاخص دولت و رئیس آن به موضوع است.»

فضای مجازی دست‌مایه نزاع‌های سیاسی قرار گرفته است

وی ادامه داد: «لذا باید موضوعات مرتبط با این فضا (نظیر شبکه ملی اطلاعات، پیام‌رسان‌ها و ...) را در سطح ملی و معطوف به آینده کشور مدیریت کرد و آن را از سطح کشمکش‌های سیاسی داخلی و یا از حد یک وزارتخانه فراتر برد و با تقویت توان تنظیم‌گری، رصد و نظارت فضای مجازی به اقدامات و کنش‌های استراتژیک مبادرت ورزید. چراکه گویا دولت توان و جرئت کنش استراتژیک در این حوزه را از دست داده است.»

تقسیم‌کار دستگاه‌ها در حوزه محتوای فضای مجازی شفاف نیست دکتر کلانتری ادامه داد: مدیریت و حکمرانی مناسب فضای مجازی علاوه بر اجماع و ارتقای ادراک نظری و پرهیز از منازعات سیاسی خرد و جناحی، مستلزم تقسیم‌کار نهادی دقیق میان نهادها و دستگاه‌های دولتی و حاکمیتی و نظارت دقیق و سفت‌وسخت بر حسن عملکرد آنها است. به‌عنوان مثال هنوز تقسیم‌کار میان دستگاه‌ها در بحث محتوا کاملاً شفاف نیست (مثل موضوع صوت و تصویر فراگیر) و دستگاه‌های مختلف بیش از اینکه دغدغه وظایف خود را داشته باشند، به حوزه دیگر بازیگران ورود پیدا می‌کنند. به‌علاوه بسیاری از مصوبات شورای عالی فضای مجازی و ابلاغیه‌های مرکز ملی فضای مجازی به علت فقدان ضمانت اجرا، معطل می‌مانند؛ مصوبات مربوط به فعالیت پیام‌رسان‌های خارجی و یا شبکه ملی اطلاعات از این جمله است. بدیهی است که سهم دولت در تحقق و یا عدم تحقق این هدف در قیاس با سایر قوا بی‌بدیل است؛ لذا دولت باید گام‌هایی جدی در مسیر تقسیم‌کار ملی و نظارت دقیق بر این تقسیم‌کار بردارد.

شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی فراتر از مرزهای ملی با بهره‌گیری از فضای مجازی

وی با اشاره به اینکه فضای مجازی ماهیتاً میل به فراروی از مرزهای ملی دارد، تأکید کرد: اگرچه به دلیل عدم مدیریت مناسب این فضا و به‌ویژه حضور پلتفرم‌های خارجی، عموماً وجه تهدیدآمیز و مخاطره‌آمیز این ویژگی برای ما ملموس شده است، اما این ویژگی فرصت بی‌نظیری را پیش‌روی ما قرار می‌دهد که فعالانه و فرصت‌محورانه انرژی حاصل از انقلاب اسلامی را که سال‌ها با سیاست‌های نرمالیزاسیون دولت‌ها سرکوب شده بود، فراتر از مرزهای ملی صادر کنیم.

ضعف عمیق دیپلماسی سایبری برطرف شود

رئیس پژوهشگاه فضای مجازی یکی دیگر از مسائل مهم فضای مجازی در کشور را ضعف عمیق دیپلماسی سایبری و دیپلماسی شرکتی عنوان کرد و گفت: این واقعیت موجب شده که در حالی که پلتفرم‌های خارجی و عموماً آمریکایی با ده‌ها میلیون مخاطب و مشتری بی‌قاعده در کشور فعالیت می‌کنند، یک دفتر و یک نماینده در داخل کشور و حتی خارج از کشور برای پاسخگویی نداشته باشند! این پلتفرم‌ها عموماً به دولت نیز پاسخگو نیستند و هیچ مالیاتی پرداخت نمی‌کنند و احترامی نیز برای هنجارها و ارزش‌های ملی و دینی ما قائل نیستند، بلکه بالعکس آن را به سخره می‌گیرند! بنابراین یکی از اقدامات مهم و مؤثر دولت آینده، تنظیم‌گری این پلتفرم‌ها و مسئولیت‌پذیر و شناسنامه‌دار و متعهد کردن آنها در کشور است. سرپرست پژوهشگاه فضای مجازی تصریح کرد: یکی از مسائل مهمی که در بحث حکمرانی فضای مجازی باید حل شود، یافتن نقطه بهینه و تعادل میان

مفاهیم آزادی و استقلال و مناسبات ملی و بین‌المللی است. چراکه تأکید مفرط و آنارشیکستی بر آزادی، استقلال کشور را به خطر می‌اندازد و ما را دچار هاشدگی می‌کند که امروزه در برخی حوزه‌های فضای مجازی با آن درگیر هستیم. از سوی دیگر تأکید مفرط و سنتی بر استقلال، کشور را از مواهب زیادی که از خلال تعاملات متکثر این فضا عاید می‌شود محروم می‌کند. به همین نحو باید تعادل و ترکیب بهینه‌ای میان رویکردهای ملی و بین‌المللی در فضای مجازی برقرار کرد.

آیین‌نامه شورای فضای مجازی دانشگاه آزاد اسلامی ابلاغ شد

دکتر محمد مهدی طهرانچی رئیس دانشگاه آزاد اسلامی، «آیین‌نامه شورای فضای مجازی دانشگاه آزاد اسلامی» را به رؤسای استانی و واحدهای ویژه دانشگاه آزاد اسلامی ابلاغ کرد.

دکتر طهرانچی در این بخش‌نامه تأکید کرده است: نظر به توسعه روزافزون فضای مجازی در کشور و تأثیرات متقابل آن با نهاد دانشگاه و آموزش عالی و با هدف استفاده روش‌مند از فضای مجازی در راستای تحقق دانشگاه تمدن‌ساز اسلامی و تحقق منویات مقام معظم رهبری مبنی بر مواجهه هوشمندانه با فضای مجازی و قوی شدن در این عرصه، شورای فضای مجازی دانشگاه آزاد اسلامی تشکیل می‌شود.

بر اساس این آیین‌نامه؛ هدف از تشکیل شورای فضای مجازی دانشگاه آزاد اسلامی، تحول دانشگاه در عرصه فضای مجازی و ایفای نقش دانشگاه آزاد اسلامی در نظام حکمرانی فضای مجازی کشور است.

تدوین و تصویب سیاست‌ها، اولویت‌ها و برنامه‌های فرابخشی ستاد، معاونت‌ها و واحدهای دانشگاه در عرصه فضای مجازی، رصد، مطالعه و تحلیل مداوم وضعیت فضای مجازی دانشگاه آزاد اسلامی و نظام آموزش

عالی و مراکز آموزشی، نسبت به تحولات جهانی و آینده فیزیکی-مجازی پیش رو و طراحی و تصویب معماری یکپارچه اکوسیستم مجازی دانشگاه آزاد اسلامی از جمله وظایف این شورا است.

تعیین نقش و مأموریت دانشگاه آزاد اسلامی در عرصه حکمرانی فضای مجازی کشور و کلان پروژه‌های آن و همچنین هماهنگ‌سازی، بسترسازی، فرهنگ‌سازی و راهبردی فرآیند پیاده‌سازی سیاست‌ها، اولویت‌ها و برنامه‌های ملی ستاد، معاونت‌ها و واحدهای دانشگاه در عرصه فضای مجازی از دیگر وظایف شورای فضای مجازی دانشگاه آزاد اسلامی است. این شورا که ریاست آن را دکتر محمد مهدی طهرانچی رئیس دانشگاه آزاد اسلامی برعهده دارد، از ۱۰ کمیته تخصصی تشکیل می‌شود.

حل چالش مالکیت فکری در رسانه‌های صوت و تصویر فراگیر

ساترا با استفاده از ظرفیت دستگاه قضا اقدام به حفاظت از مالکیت فکری در فضای مجازی کرده است و بر این

اساس رسیدگی به شکایات در حوزه نقض مالکیت فکری فوراً رسیدگی می‌شود. حفاظت از مالکیت فکری در فضای مجازی به عنوان یک چالش بزرگ برای تولیدکنندگان و صاحبان حق توزیع و انتشار آثار در فضای مجازی مطرح بوده است، به همین دلیل ساترا با تمرکز ویژه بر این مسئله و استفاده از ظرفیت دستگاه قضا برای حل آن اقدام کرده است.

در همین زمینه، در ششمین جلسه کمیسیون تنظیم مقررات رسانه های صوت و تصویر فراگیر، فعالیت ها و فرایندهای ساترا در راستای حمایت از مالکیت فکری ارائه شد و براین اساس، رسیدگی به شکایات در حوزه نقض مالکیت فکری فوراً رسیدگی می شود. در صورتی که شکایت از رسانه صوت و تصویر فراگیر بدون مجوز ساترا باشد طی ۸ ساعت محتوا حذف می شود و اگر شکایت از رسانه دارای مجوز از ساترا باشد، کمتر از یک ساعت محتوا حذف می شود.

در صورت کافی نبودن اسناد، ساترا بعد از بررسی مجدد اسناد موجود و تامین دلیل، با فوریت نظر خود را اعلام می کند. همچنین رسانه ها می توانند برنامه های اختصاصی خود را به ساترا اعلام و خواهان حفاظت از حقوق مالکیت فکری شوند. ساترا نیز برای جلوگیری از نقض مالکیت فکری این آثار تمهیدات ویژه ای برای حفاظت از حقوق این رسانه ها به عمل می آورد.

سامانه احراز هویت معتبر در فضای مجازی وارد فاز اجرایی شد

سامانه احراز هویت معتبر در فضای مجازی (سماوا) پیرو مصوبه ۵۹ شورای عالی فضای مجازی توسط سازمان فناوری اطلاعات ایران به صورت رسمی آغاز به کار کرد.

در مراسم رونمایی رسمی از این سامانه که توسط سازمان فناوری اطلاعات ایران به صورت آنلاین برگزار شد، ناصر اسماعیلی مدیر پروژه سماوا، تهدیدات و زیان‌های فضای مجازی از جمله جعل هویت افراد و باج‌خواهی سایبری را از جمله مواردی عنوان کرد که ضرورت راه‌اندازی سامانه احراز هویت معتبر را ایجاد کرده است.

وی با تأکید بر اینکه این سامانه با ارائه اطلاعات پایه هویتی به سازمان‌ها، دستگاه‌ها و کسب و کارها از خطرات جمع‌آوری و افشای اطلاعات در فضای مجازی جلوگیری می‌کند، گفت: این سامانه در سطوح مختلف امکان استعمال هویت بر پایه کد ملی از طریق سامانه شاهکار سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی، بر پایه اطلاعات سجلی از طریق سازمان ثبت احوال و بر پایه اطلاعات اتباع خارجی از طریق وزارت کشور را فراهم می‌کند. اسماعیلی گفت: در همین حال استعمال شناسه املاک از طریق سازمان ثبت اسناد، کدپستی از طریق شرکت پست، استعمال شناسه مالی از طریق بانک مرکزی و شناسه معتبر وسایل نقلیه از طریق سامانه نیروی انتظامی با سامانه سماوا ممکن است.

به گفته وی این سامانه از شهریور ۹۹ به صورت آزمایشی مورد بهره‌برداری قرار گرفته و هم‌اکنون ۳۸ شرکت و کسب و کار به این سامانه متصل شده و دو میلیون ۸۰۰ هزار استعمال احراز هویت نیز در آن به ثبت رسیده است. در این مراسم بهنام ولی زاده معاون دولت الکترونیکی سازمان فناوری اطلاعات ایران نیز گفت: سند نظام هویت معتبر در جلسه ۵۹ شورای عالی فضای مجازی به تصویب رسیده است که در آن مقرر شد تأمین‌کنندگان شناسه هویتی پایه در کشور مشخص شوند و سازمان فناوری اطلاعات نسبت به ایجاد سامانه احراز هویت معتبر در فضای مجازی اقدام کند.

وی گفت: نگاهت نهادی این سند توسط کمیسیون عالی امنیت مرکز ملی فضای مجازی انجام شد و مطابق با آن سازمان‌هایی چون تنظیم مقررات ارتباطات، ثبت احوال، وزارت کشور، سازمان ثبت اسناد، شرکت پست، بانک مرکزی و نیروی انتظامی به عنوان تأمین‌کنندگان شناسه هویت معتبر اعلام شدند.

معاون دولت الکترونیکی سازمان فناوری اطلاعات خاطر نشان کرد: سماوا فقط یک سامانه احراز هویت کد ملی و یا احراز هویت سجلی نیست و مؤلفه‌ها و کاربردهای مختلف دارد و تطابق اطلاعات افراد حقیقی، حقوقی و کسب و کارها با شناسه‌های مختلفی از جمله شناسایی هویت سجلی و شناسه هویتی اشیا از طریق این سامانه قابل انجام است. در همین حال در این سامانه امضای الکترونیکی نیز پیاده سازی شده است.

واکاوی سند جدید صیانت از کودک و نوجوان در فضای مجازی

محمدحسن انتظاری عضو حقیقی شورای عالی فضای مجازی با اشاره به جزئیات سند صیانت از کودک و نوجوان در فضای مجازی، اظهار داشت: حضور کودک و نوجوان در فضای مجازی

مورد توجه همه کشورها بوده است؛ حتی در این زمینه یونسکو برنامه‌های ویژه‌ای را تدارک دیده است و آموزش‌های خاصی را ارائه می‌کند.

وی گفت: مصوبه‌ای را با عنوان «فضای پاک، سالم، مفید و ایمن» در سال ۹۳ در مرکز ملی فضای مجازی آماده کردیم و آن را به شورای عالی فضای

مجازی بردیم. هدف این مصوبه این بود که در محیط اینترنت بدون فیلترینگ محیط پاک‌تری برای همه مردم به‌ویژه برای خانواده‌ها ایجاد شود که طبیعی است بخشی از این افراد کودکان و نوجوانان بودند.

انتظاری افزود: این مصوبه در همان سال ۹۳ به تصویب رسید و قرار بود که آیین‌نامه اجرایی آن در مرکز ملی فضای مجازی آماده شود و به تصویب شورای عالی فضای مجازی برسد اما از آن زمان تاکنون کار پیشرفت نداشت؛ تا اینکه «سند صیانت از کودک و نوجوان در فضای مجازی» اخیراً در شورای عالی فضای مجازی به تصویب رسید. این مصوبه از بخش‌هایی چون ساماندهی، هشدار و مراقبت، مشاوره، آموزش و پیگیری برخوردار است.

وی ادامه داد: بخش هشدار و مراقبت برای این است که خانواده‌ها و افراد احساس کردند که موضوعی در اینترنت برای کودک و نوجوان مناسب نیست آن را به بخش مشاوره اطلاع دهند. همچنین در بخش مشاوره به خانواده‌ها مشاوره داده می‌شود و نسبت به خطراتی که کودک و نوجوان را تهدید می‌کند آگاهی می‌دهند تا آنها را از این خطرات محافظت کنند.

عضو حقیقی شورای عالی فضای مجازی اضافه کرد: همچنین در این مصوبه به پلیس فتا مسئولیت داده شده که اگر از این مصوبه تخلفی صورت گرفت و موضوع و محتوای در پلتفرم‌ها وجود داشت که با ضوابط موجود در تضاد بود، یعنی مناسب کودک و نوجوان نبود، کار تذکر و ارشاد را انجام دهند. این موارد کلیاتی از این مصوبه بود.

انتظاری تصریح کرد: البته نظر شخصی من این است که همان‌طور که در جلسه شورای عالی فضای مجازی هم مطرح کردم، به دلیل اینکه بخش عمده فضای مجازی فعلی کشور تحت تسلط پلتفرم‌های آمریکایی و قوانین آن‌ها است، این مصوبه چندان نمی‌تواند روی این پلتفرم‌ها قابل اجرا باشد؛

بنابراین بخش اجرایی کشور (قوه مجریه) باید هر چه سریع‌تر پلتفرم‌های بومی را راه‌اندازی کنند تا امکان فعالیت مردم به‌ویژه خانواده‌ها در فضای مجازی کشور در قالب پلتفرم‌های بومی فراهم شود. زیرا پلتفرم‌های بومی ضوابط کشور از جمله معیارهای ایرانی اسلامی را رعایت می‌کنند و مردم در محیط سالم‌تری فعالیت خواهند کرد.

در سند تازه صیانت از کودک و نوجوان در فضای مجازی، بستر مجزایی برای حضور کودک در اینترنت وجود ندارد

انتظاری توضیح داد: پیش‌بینی‌های انجام شده که چگونه بتوان از کودک و نوجوان در فضای مجازی صیانت کرد. البته مثلاً قرار بود که از سیم‌کارت خاص برای کودک و نوجوان استفاده شود که البته این موضوع سیم‌کارت که گفتم در مصوبه دیده نشده است. به‌طور کلی این تمهیدات در حوزه اجرایی دیده خواهد شد که الزامات را پیاده‌سازی کنند.

سیاست مرکز ملی فضای مجازی درباره ارز دیجیتال

ابوالفضل روحانی اظهار داشت: رمزارزها به طور کلی و با مدیریت شرایطی می‌توانند ابزاری برای دوزدن تحریم در برخی از معاملات باشند اما باید رویکرد ویژه‌ای برای برخورد با این موضوع برای آن تعریف شود.

وی گفت: مرکز ملی فضای مجازی استفاده از رمزارزها با منشأ خارجی نظیر بیت‌کوین را ترویج نمی‌کند زیرا نه تنها متولی آن مشخص نبوده بلکه سرمایه‌گذاران آن نیز مشخص نیستند.

روحانی ادامه داد: نوسانات عجیب قیمت بیت‌کوین و تلاطم قیمتی آن در بازارهای جهانی جای پرسش دارد. براین اساس سیاست مرکز ملی فضای مجازی این است که تشویقی در این حوزه نداشته باشیم اما در جمهوری اسلامی به ویژه بانک مرکزی، با توجه به این که رمزارزها می‌تواند ابزار مناسبی برای دوزدن تحریم‌ها برای برخی از معاملات باشد باید رویکرد ویژه‌ای برای آن تعریف شود.

معاون راهبری فنی مرکز ملی فضای مجازی با اشاره به موضوع بلاک چین و رمزارزها گفت: پژوهشگاه فضای مجازی نسبت به آسیب‌پذیری و ریشه

استفاده از رمزارزها اقدام کرده اما از آن جا که هنوز بحث رمزارزها در میان همه مردم، ساری و جاری نشده و موضوعی فراگیر نیست و در سطح نخبگان و افراد خاص باقی مانده، باید با توجه به شرایط و برنامه ریزی انجام شده با هدف آگاه سازی این موضوع، نسبت به شفاف سازی موضوع رمزارزها اقدام و رویکرد جمهوری اسلامی را نسبت به این موضوع تبیین کرد.

تشویق مردم به مشارکت کم در انتخابات مصدق تشویش اذهان عمومی است

رئیس مرکز تشخیص جرایم سایبری فتا: تشویق مردم به مشارکت کم در انتخابات مصداق تشویش اذهان عمومی

است و جرم محسوب می شود. مراقب برنامه های موبایلی جعلی منتسب به کاندیداهای ریاست جمهوری باشید.

وی افزود: در روزهای اخیر موارد متعددی از انتشار برنامه های موبایلی جعلی منتسب به کاندیداهای ریاست جمهوری در شبکه های اجتماعی رویت شده است که می توانند زمینه سرقت داده و سوء استفاده از داده های شخصی کاربران را فراهم کنند.

- پلیس فتا توصیه می‌کند برای نصب هر برنامه موبایلی حتماً موارد زیر رعایت شود:
- ۱- از نصب برنامه‌های موبایلی منتشر شده در شبکه‌های اجتماعی خودداری کنید.
  - ۲- برنامه‌های مورد نیاز را از فروشگاه‌های معتبر نرم‌افزار دریافت کنید.
  - ۳- با مراجعه به وبسایت رسمی ستادهای انتخاباتی کاندیداها از اعتبار برنامه‌های مطمئن شوید.
  - ۴- از ضد بدافزار معتبر برای تلفن‌های هوشمند استفاده کنید.
  - ۵- موارد مشکوک را به سایت پلیس فتا cyberpolice.ir اعلام کنید.

اخبار اسلام

و فضای مجازی در جهان

رویدادهای فضای مجازی جهان اسلام

**Islamic Responses to COVID-19:
Authority and Religiosity in
#Muslim Communities and Digital Worlds**

One-day Online Conference: 1 July 2021. 11.00-19.00 BST
University of Wales Trinity Saint David
Register Interest: virtuallyislamic.com/irc19

Prifysgol Cymru
Y Ddeddf Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David

SPEAKERS:

Ibrahim Abusharif
Muhammad Mansur Ali
Gary R. Bunt
Peter Mandaville
Michael Munnik
Eva Nisa

Sana Patel
Rob Rozehnal
Safia Shahid
Andrea Stanton
Tauheeda Yasin Martin
Taqwa binti Zabidi

همایش «پاسخ‌های اسلامی به کرونا؛ اقتدار و دین‌داری در جوامع مسلمان و دنیای دیجیتال» در دانشگاه ولز

همایشی یک‌روزه با عنوان «پاسخ‌های اسلامی به کرونا؛ اقتدار و دین‌داری در جوامع مسلمان و دنیای دیجیتال» به صورت مجازی و برخط در دانشگاه «ترینیتی سنت دیوید ولز» (University of Wales Trinity Saint David)، در تاریخ ۱ جولای (۱۰ تیر ۱۴۰۰) برگزار می‌شود.

به گزارش روابط عمومی پژوهشگاه فضای مجازی؛ در این گردهمایی علمی که از ساعت ۱۱ - ۱۹ به ساعت محلی (BST) برگزار می‌شود، اندیشمندان سعی دارند تا تجربیات مختلف و ارزشمند بین‌المللی خود را در موضوع «نحوه واکنش و تعامل اسلام با بیماری کرونا» با یکدیگر به اشتراک بگذارند. لازم به ذکر است که این همایش به همت دکترگری بونت استاد مطالعات اسلامی دانشگاه سنت دیوید ولز و از پژوهشگران شاخص مطالعات اسلامی فضای مجازی برنامه‌ریزی شده است.

از جمله سخنرانان مطرح این نشست علمی می‌توان به اساتید ذیل اشاره کرد:
دکتر ابراهیم ابو شریف (دانشگاه شمال غربی در قطر)؛ دکتر سوفیا رزارجانا (دانشگاه غربی کنتاکی آمریکا)؛ دکتر گری بونت (دانشگاه سنت دیوید)؛ دکتر محمد منصور علی (دانشگاه کاردیف ولز)؛ پروفیسور پینتر مانداوایل (دانشگاه جورج میسون)؛ دکتر مایکل مونیک (دانشگاه کاردیف)؛ دکتر اوا نیسا (دانشگاه ملی استرالیا)؛ سانا پاتل (دانشگاه اُتاوا)؛ استاد رابرت روزنهال (دانشگاه Lehigh)؛ شیخ صافی شهید (دانشگاه سنت دیوید)؛ استاد آندره آ استانتن (دانشگاه دنور)؛ دکتر توحید یاسین مارتین (ویرجینیا شمالی)؛ دکتر تقوا بنت زبیدی (دانشگاه مالزی)

اینستاگرام هشتگ الأقصى را پنهان کرد

علت این اقدام که با واکنش خشمگینانه کاربران مسلمان روبرو شد، گزارش علیه پست‌هایی عنوان شده که با این هشتگ ارسال می‌شوند.

سقوط ارزش سهام فیس بوک به دلیل حذف محتواها با هشتگ فلسطین

در هفته‌های گذشته فیسبوک پست‌هایی با هشتگ فلسطین را پاک کرده و حساب‌های زیادی را به دلیل حمایت از قضیه فلسطین بست. کاربران فلسطین برای اپلیکیشن فیسبوک ثبت امتیاز آن را از ۴ به ۲٫۳ رساندند.

در هفته‌های گذشته فیسبوک پست‌هایی با هشتگ مربوط به فلسطین را پاک کرده و حساب‌های زیادی را به دلیل حمایت از قضیه فلسطین بست. کاربران فیسبوک برای اعتراض به این سانسور، شروع به ثبت امتیاز ۱ برای اپلیکیشن فیسبوک کردند و امتیاز آن را از ۴ به ۲٫۳ رساندند.

شروع به ثبت امتیاز ۱ برای اپلیکیشن فیسبوک کردند و امتیاز آن را از ۴ به ۲٫۳ رساندند. این اقدام کاربران باعث نگرانی شرکت شده و یکی از مدیران ارشد فیس بوک گفت: «اعتماد کاربران با شدت گرفتن جریانات اسرائیل و فلسطین، به طور چشم‌گیری کاهش پیدا کرده است.»

راه‌اندازی پویش «از حجاب

من دست بردارید» در شبکه‌های اجتماعی

دختران مسلمان در فرانسه، در واکنش به طرحی که اعضای مجلس سنای فرانسه مبنی بر ممنوعیت حضور با حجاب زنان مسلمان در

مکان های عمومی ارائه داده اند، پوشی با عنوان «از حجاب من دست بردارید» را به راه انداخته اند.

پوش «از حجاب من دست بردارید» در توئیتر، از حمایت شخصیت های تأثیرگذار در عرصه شبکه های ارتباط جمعی از جمله ابتهاج محمد، اولین آمریکایی محجبه در بازی های المپیک و دیگر شخصیت ها برخوردار شده است.

تحولات دیجیتال در بانکداری اسلامی

هیئت خدمات مالی اسلامی به تازگی اقدام به انتشار نوزدهمین گزارش و مقاله تحقیقاتی خود در موضوع تحولات دیجیتال در بانکداری اسلامی کرد. در گزارش (WP-19)، فعالیت های عملیاتی و رویکردهای نظارتی مربوط به چگونگی روند تحولات دیجیتال در مقوله بانکداری اسلامی در کشورهای عضو هیئت خدمات مالی اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است. بررسی وضعیت موجود، فناوری و تکنولوژی اتخاذ شده و منطق دیجیتال شدن بانک های اسلامی از مواردی هستند که به طور خاص در این گزارش بدان پرداخته شده است.

نکاتی همچون رویکردهای نظارتی، چالش‌ها، خطرات احتیاطی و پیامدهای ثبات مالی ناشی از دیجیتال شدن بانک‌های اسلامی نیز مورد توجه قرار گرفته است. یافته‌های این تحقیق حاکی از آن است که روند دیجیتال سازی در اکثر بانک‌های اسلامی همچنان در حال انجام است و توجه به این مقوله به‌ویژه از زمان شیوع و فراگیری بیماری کووید ۱۹ بیش از پیش بوده است. از جمله موارد دیگری که در گزارش مذکور به‌عنوان دلیل برای دیجیتال سازی بانک‌های اسلامی مطرح شده، تقویت رقابت، افزایش کارایی عملیاتی و بهبود رضایت مشتری می‌باشد. در این راستا باید توجه داشت که به‌منظور دستیابی و بهبود فرایند دیجیتال سازی بانک‌های اسلامی به زیرساخت‌های اصلی و فناوری‌هایی همچون کیف پول دیجیتال، کیف پول همراه، احراز هویت بیومتریک، رابط برنامه‌نویسی مصنوعی نیاز است.

گزارش دیلی میل انگلستان از افزایش قابل توجه مشارکت در خدمات و عبادات آنلاین

دیلی میل انگلیس گزارش کرد:
نظرسنجی‌ها نشان می‌دهد
که تعداد قابل توجهی از

افراد بعد از تعطیلی عبادتگاه‌ها برای کمک به کاهش بیماری، به عبادت آنلاین رو آورده‌اند. خدمات آنلاین در پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی مانند یوتیوب به این موضوع عادت کرده‌اند و به‌طور روزافزون برای دعا استفاده می‌شوند، حتی اگر برگزاری جلسات ممکن نباشد.

اخبار دفتر

مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی

رویدادهای دفتر مطالعات اسلامی و

ارتباطات حوزوی پژوهشگاه فضای مجازی

همچنین از جوانان درباره دلیل شرکت در خدمات آنلاین سؤال شد و آنها گفتند که می‌خواهند به خدا نزدیک‌تر باشند. دکتر عبدالعظیم احمد از دانشگاه کاردیف گفت که بسیاری از مسلمان‌ها به استفاده از رسانه‌های اجتماعی عادت کرده‌اند.

در همین حین مساجد از ارتباطات رادیویی استفاده می‌کنند تا مردم بتوانند دعوت امام به دعا را بشنوند. دکتر فیلیپس اضافه کرد یک گروه از مردم که قبلاً با دین سروکار نداشتند الان کم‌کم در به شکل اینترنتی در دین شرکت می‌کنند.

نشست مجازی «ظرفیت‌شناسی تعاملات فرهنگی جهان اسلام در فضای مجازی با محوریت جهان عرب»

دفتر مطالعات اسلامی
فضای مجازی با همکاری
کنگره جهانی محبان
اهل بیت علیهم‌السلام،
اهل بیت علیهم‌السلام و نهاد
نماینده‌گی مقام معظم

**سلسله نشست‌های جهان اسلام
در عصر فضای مجازی (۱)**

ارائه دهنده:

حجت الاسلام غریب رضا

دبیر علمی کنگره جهانی محبان اهل بیت علیهم‌السلام

موضوع:

**ظرفیت‌شناسی تعاملات فرهنگی جهان اسلام
در فضای مجازی با محوریت جهان عرب**

زمان: دوشنبه ۲۰ اردیبهشت ماه ۱۴۰۰ ساعت ۱۱ صبح

برای شرکت در نشست وارد لینک زیر شوید

www.moheban.org/live

رهبری در پردیس فارابی دانشگاه تهران اولین نشست از سلسله نشست‌های علمی جهان اسلام در عصر فضای مجازی را با موضوع «ظرفیت‌شناسی تعاملات فرهنگی جهان اسلام در فضای مجازی با محوریت جهان عرب»، با حضور حجت الاسلام والمسلمین غریب‌رضا دبیر علمی کنگره جهانی محبان اهل بیت علیهم‌السلام، به صورت مجازی و برخط برگزار کرد.

دبیر علمی کنگره جهانی محبان اهل بیت علیهم‌السلام در ابتدای این نشست، یکی از مشکلات موجود در عرصه ارتباطات فرهنگی میان ایران و جهان عرب را نبود پل ارتباطی فرهنگی مناسب بین آن دو دانست و گفت: راهکار حل این مشکل، ایجاد تشکیلاتی در جهت تربیت افراد متخصص برای ترویج گفتمانی، تغییر فکر، ذهنیت و علایق روحی کاربران عرب است.

وی افزود: در عرصه فعالیت در فضای مجازی ما به کسانی نیاز داریم که دارای سه ویژگی باشند: ۱. مبلغ دینی باشند؛ ۲. عنصر فکری مطلوب شمرده شوند؛ ۳. دارای مهارت بهره‌برداری از فضای مجازی باشند.

حجت الاسلام والمسلمین غریب‌رضا در ادامه به بررسی ظرفیت تمدنی جهان عرب روی آورده، به دو دوره از جنبش‌های اسلامی دوران گذشته اشاره کردند:

۱. جنبش بازگشت به خود. از سردمداران این جنبش می‌توان به سید جمال‌الدین اسدآبادی اشاره کرد که برای آگاهی مسلمانان از ظرفیت‌های درونی خویش و استفاده از آن در جهت رشد و پیشرفت تلاش وافر کرد.
۲. جنبش‌های اسلامی معاصر. این جنبش‌ها افزون بردار بودن بازگشت به خود و تکیه بر ظرفیت‌های معارف اسلامی، در جهت ساختارسازی سیاسی نیز قدم برداشته‌اند. برای نمونه می‌توان به سردمداری «اخوان المسلمین» و حزب «التحریر» برای تحقق این اهداف اشاره کرد.

رئیس مؤسسه گفتگوی دینی برای وحدت، عدم پذیرش انقلاب اسلامی از سوی جهان عرب را ناشی از دو عامل دانست و گفت:

۱. حساسیت مردم منطقه نسبت به کلمه «صدور انقلاب».

۲. عدم تبیین درست تاریخ، شخصیت‌ها، آسیب‌ها، مبانی فکری انقلاب اسلامی برای مردم عربی منطقه.

وی در پایان به ارزیابی ظرفیت‌های موجود در جهان عرب برای ایجاد

گفتمان و جریان سازی پرداخت و به شش مورد اشاره کرد:
اول: مناسبت های اسلامی مشترک بین مسلمانان .
دوم: جریان تصوف اهل سنت .
سوم: ظرف مستبصرین (نو شیعیان)
چهارم: جریان های سیاسی
پنجم: نواندیشی دینی (لیبرالیسم دینی)
ششم: ظرفیت فرهنگ عمومی
انتشار اولین شماره از خبرنامه انگلیسی - عربی «اسلام و فضای مجازی»

اولین خبرنامه دوزبانه عربی - انگلیسی «اسلام و فضای مجازی» منتشر شد.
این خبرنامه در سه محور «کلمات العلماء والسیاسیین»، «اخبار العالم»،

«اخبار المکتب» منتشر شده و در اختیار پژوهشگران و علاقه‌مندان این حوزه قرار گرفته است.

محور اول به بازنشر مهم‌ترین اخبار و صحبت‌های رهبران، مراجع دینی و شخصیت‌های اندیشمند و بین‌المللی جهان اسلام در رابطه با فضای مجازی می‌پردازد.

در محور دوم این خبرنامه، به بررسی مهم‌ترین اخبار و رویدادهای داخلی و بین‌المللی «اسلام و فضای مجازی» و در محور آخر با عنوان «اخبار المکتب»، به فعالیت‌ها و برنامه‌های دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی پژوهشگاه فضای مجازی پرداخته شده است.

برگزاری نشست علمی «حضور زن مسلمان در فضای مجازی؛ هست‌ها و بایدها»

دومین نشست علمی
سلسله نشست‌های علمی
«جهان اسلام در عصر فضای
مجازی» با موضوع «حضور
زن مسلمان در فضای
مجازی، هست‌ها و بایدها»،
به همت دفتر مطالعات
اسلامی و ارتباطات حوزوی

2

Series of Scientific Meetings on Muslim World in the Cyberspace Age

Dr. Yahya Jahangiri
(University professor)

Topic:
Muslim Women's Presence In Cyberspace: Facts And Necessities

Date: Tuesday, May 25, 2021
Time: 05:00 PM in Tehran time
01:30 PM London - 08:30 PM Manila

Zoom Live Webinar
<https://82n.li/64833>

oisc.virtual
Office of Islamic Studies and Cyberance

The certificate will be distributed to the participants.

پژوهشگاه فضای مجازی، معاونت ارتباطات و بین الملل حوزه های علمیه، مجتمع آموزش علوم اسلامی کوثر، خبرگزاری ابناء، مؤسسه آینده پژوهی جهان اسلام و نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در پردیس فارابی دانشگاه تهران، به صورت مجازی، برخط و به زبان انگلیسی برگزار شد.

حجت الاسلام والمسلمین دکتر یحیی جهانگیری استاد حوزه و دانشگاه، با بیان سه نکته به عنوان مقدمه، اظهار داشت: نکته اول این است که باید چگونگی تعامل با فضای مجازی را بررسی کرده، چستی و چرایی آن را واکاوی کنیم. «تعامل با فضای مجازی» یا «تعایش در فضای مجازی» نکته دومی است که باید مورد توجه قرار بگیرد؛ بسیاری از صاحب نظران بر این باورند که کاربران باید نحوه تعامل با فضای مجازی را فرابگیرند در حالی که این نظر درست نیست، بلکه کاربران در فضای مجازی زندگی می کنند. این گونه نیست که فضای مجازی چیزی خارج از زندگی ما باشد و ما باید نحوه رفتار با آن را یاد بگیریم بلکه فضای مجازی مانند زندگی واقعی است که ما درون آن به فعالیت مشغول هستیم و لازم است که کاربران روش و سبک زندگی در این محیط جدید را فرابگیرند.

وی ادامه داد: نکته سوم نادرستی تشبیه فضای مجازی به ابزاری که هم می تواند تهدید باشد و هم فرصت. برخی معتقدند فضای مجازی مانند چاقو است که اگر در دست جراح زبردست قرار گیرد جان انسان را نجات می دهد و اگر در دست نادانی بیفتد انسان را هلاک می کند؛ این تشبیه صحیح نیست زیرا فضای مجازی و فرماندهی آن در اختیار ما نیست که بتوانیم آن را مطیع خود کنیم بلکه ما در اختیار فضای مجازی هستیم و در سیطره آن محصور شده ایم. فضای مجازی نتیجه و محصول پست مدرنیسم است که سعی بر اشاعه حقایق ندارد بلکه تلاش می کند آن چه را که خود حقیقت می پندارد اشاعه بدهد.

فضای مجازی ما را به سمت وسوی پذیرش یا انکار هر امری که فرماندهان آن دستور می دهند، می کشاند. تفکر پست مدرنیسم سبک زندگی را ترویج می دهد که هیچ گونه محدودیتی در تأمین اهداف و نفسانیات در آن لحاظ نشده است. انسان آزاد است که هر فعالیتی را - مادامی که آزادی دیگری را به مخاطره نینداخته است - انجام دهد. فضای مجازی نیز قابلیت عدم محدودیت را در خود دارد. کاربران می توانند با هر سلیقه و دینی، هرگونه مطلب و عقیده ای را بدون اینکه قانون خاصی آن ها را محدود کرده باشد، با سایرین به اشتراک بگذارند.

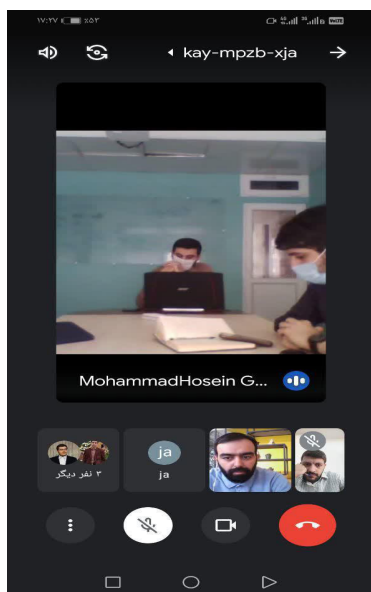
این استاد حوزه و دانشگاه در ادامه به بررسی وضعیت موجود زنان مسلمان در فضای مجازی پرداخت و گفت: زنان مسلمان با وجود اینکه نصف جمعیت مسلمانان در دنیا را تشکیل می دهند، اما درصد مطالب منتشر شده از آن ها در فضای مجازی با جمعیت آن ها مطابقت ندارد و بسیار ناچیز است. راهکار صحیح در این زمینه، فعالیت بیشتر و مؤثر زنان است.

وی در تشریح وضعیت کاربران زن در جامعه ایران به تقسیم آن ها به دو گروه مدافع حجاب و فعالان ضد حجاب اشاره داشت و گفت: با کمال تأسف فعالان ضد حجاب به دلیل روش مناسب تبلیغ عقیده خود، از موفقیت بیشتری برخوردار بوده اند. علت این امر آن است که از یک سو کسانی که در عرصه ترویج حجاب فعالیت می کنند، به صورت تخصصی آموزش ندیده اند. حجت الاسلام جهانگیری در تبیین وضعیت موجود کاربران زن مسلمان در جهان عرب به بیان برخی از آمارها پرداخت و گفت: بر اساس آمار منتشر شده بیشتر زنان عرب در توئیتر فعالیت دارند. اما نکته قابل توجه این است که بیشترین تولید و انتشار محتوای حجاب در اینستاگرام است این آمار نشان می دهد که بسیاری از کاربران توئیتر فقط مصرف کننده محتوا بوده و هیچ تلاشی برای تولید و انتشار محتوا درباره حجاب ندارند. از سوی دیگر زنان مسلمان ساکن اروپا با

اینکه جمعیت بسیار کمتری از زنان مسلمان کشورهای عربی را دارا هستند، تولید محتوای بسیار بیشتری در مقایسه با زنان عرب داشته‌اند. وی در پایان با اشاره به یکی از آسیب‌های فعالان حوزه مطالعات زن و خانواده در فضای مجازی، خاطرنشان کرد: کاربران فضای مجازی، زمین بازی را به خوبی فرانگرفته‌اند؛ به این معنا که برای فعالیت در فضای مجازی ابتدا باید به خوبی با فلسفه و الزامات فضای مجازی آشنا شد و سپس به فعالیت در آن پرداخت. خطایی که رخ داده این است که برخی فعالان، فقط به پیام‌رسان‌هایی که در کشور خودشان فعال است، اکتفا کرده‌اند و از یادگیری و استفاده از سایر ابزارها و پیام‌رسان‌ها که در گستره جهانی مخاطب بیشتری دارند، غفلت ورزیده‌اند. از همین رو در بین ۱۰۰ زن برتر فعال در فضای مجازی، تعداد بسیار کمی از آن‌ها مسلمان و شیعه هستند.

برگزاری جلسه پرسش و پاسخ فقهی «معاملات و استخراج رمزارزها»

جلسه پرسش و پاسخ فقهی با حضور کارشناسان واحد پژوهش دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی پژوهشگاه فضای مجازی برگزار شد. در این جلسه اعضای گروه دانشجویی "دانش‌یاب" دانشگاه تهران به طرح سؤالات شرعی و فقهی خود در خصوص معاملات و استخراج رمزارزها

پرداختند و از آقایان «سید جعفر حسینی» و «روح الله شمسی کوشکی» پاسخ شنیدند.

دانشگاه «ترینیتی سنت دیوید ولز» برگزار می‌کند؛ برگزاری دوره بلندمدت «آشنایی با ظرفیت‌های اسلام در عصر دیجیتال»

دانشگاه «ترینیتی سنت دیوید ولز» (University of Wales Trinity Saint David) دوره بلندمدتی را با موضوع «اسلام در قرن بیست و یکم» با هدف آشنایی با اسلام و شناساندن ظرفیت‌های اسلام در جهان معاصر برگزار می‌کند. این دوره آموزشی به به صورت مجازی و از شهریور امسال آغاز می‌شود. هزینه این دوره آموزشی ۹ هزار پوند است و روزهای شنبه و یکشنبه هر هفته برگزار می‌شود.

مهم‌ترین محورهای این دوره علمی عبارت‌اند از:

- اسلام در عصر دیجیتال، این دوره درک کاملی از تأثیر اینترنت بر اسلام و مسلمانان را ارائه می‌دهد. آشنایی به دیدگاه‌های گوناگون مسلمانان درباره فضای مجازی از ویژگی‌های شرکت در این دوره می‌باشد. همچنین در مورد چگونگی تعامل مرجعیت دینی با رسانه‌های اجتماعی مطالبی رافرامی‌گیرید.
- اسلام، تغییر اقلیم و آینده کره زمین؛ دیدگاه‌های اسلامی را در مورد مسائل مهم زیست‌محیطی بررسی می‌کند. همچنین نقش فعالیت مسلمانان را در مباحث آب‌وهوایی کشف خواهید کرد.
- دارایی اسلامی، اقتصاد و قانون؛ این دوره درک درستی از مسائل کلیدی مرتبط با امور مالی اسلامی و پیامدهای آن را در چالش‌های جهان معاصر فراهم می‌آورد.
- دیدگاه‌های مسلمانان درباره ایمان، خانواده و مسائل معاصر جهان.

برگزاری نشست علمی با موضوع «سبک زندگی مؤمنانه در فضای مجازی»

بیست و سومین نشست علمی با موضوع «سبک زندگی مؤمنانه در فضای مجازی» و با ارائه حجت الاسلام والمسلمین دکتر حجت‌الله بیات عضو

The poster features a dark blue background with a circuit-like pattern. At the top, it displays the logo of the Islamic Consultative Assembly and the text 'دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی پژوهشگاه فضای مجازی'. Below this, it states 'بیست و سومین نشست علمی با موضوع' followed by the main title 'سبک زندگی مؤمنانه در فضای مجازی'. A photo of Dr. Haje Allah Beyat is shown in a small box, with his name and title 'حجت الاسلام والمسلمین دکتر حجت‌الله بیات' written below it. The date and time are listed as 'تاریخ برگزاری: پنج‌شنبه / ۱۶ اردیبهشت / ساعت ۱۸'. At the bottom, there is a QR code, a small 'عقد' logo, and the website 'www.b2n.ir/310812'. On the right side, there is a social media handle '@oisc_majazi' and the text 'کتابخانه دفتر مطالعات اسلامی پژوهشگاه فضای مجازی'.

هیئت علمی دانشگاه قرآن و حدیث، در تاریخ شانزدهم اردیبهشت ماه از ساعت: ۱۸ الی ۱۹:۳۰ به صورت مجازی و برخط برگزار شد. در این نشست حجت الاسلام بیات با تأکید بر اسناد مأثوره، به تطبیق آن در زیست بوم مجازی و به تبیین برخی از شاخصه های اصلی سبک زندگی مؤمنانه در فضای مجازی پرداخت.

گفتگوی اختصاصی با دکتر گری بونت پژوهشگر بین المللی مطالعات اسلامی فضای مجازی

مطالعات اسلامی فضای مجازی
در بین پژوهشگران اسلامی با
رویکرد و روش های اسلامی و

مبتنی بر آیات شریفه قرآن و روایات می باشد، اما در جوامع غربی مبتنی بر بنیان های نظری متفاوت و رویکرد تاریخی است. از همین رو شناخت پژوهشگران بین المللی که بیشترین آثار را در حوزه مطالعات اسلامی فضای مجازی نگاشته اند، کمک شایانی به تضارب آرا خواهد کرد. یکی از برجسته ترین پژوهشگران در این زمینه دکتر «گری بونت»، استاد دانشگاه ولز در رشته مطالعات اسلامی است.

دکتر بونت در مقاطع مختلف تحصیلی تدریس و در سمت های آموزشی گوناگونی اشتغال دارد. وی بیش از بیست سال در حوزه اسلام شناسی،

1. Gary R. Bunt.

پژوهش کرده و در سابقه خود، عضویت در گروه مدیریتی مطالعات دینی و فلسفی، و عضویت در شورای مستشاری مطالعات اسلامی را دارد. او هم‌اکنون عضو شورای مستشاری جامعه مطالعات اسلامی انگلستان و عضو شورای جامعه مطالعات خاورمیانه این کشور است.

بونت پایه‌گذار روش‌شناسی جدیدی بوده است که می‌تواند سنگ بنای مطالعات اسلام و اینترنت باشد. این پژوهشگر بلندپایه، در عمده تحقیقات خود به بررسی اثر اینترنت و شبکه اجتماعی بر اسلام و جامعه مسلمانان و نیز بررسی روش‌های مواجهه جوامع اسلامی با مدرنیته پرداخته است. وی در زمینه مطالعات اسلامی فضای مجازی چهار اثر: «هشتگ اسلام»،^۱ «اسلام در عصر دیجیتال: جهاد الکترونیکی، فتوای آنلاین و محیط‌های اسلامی سایبری»^۲ و «مسلمانان اینترنتی: ارتباط مجدد در خاستگاه اسلام»^۳ را نگاشته است.

به همین مناسبت حجت‌الاسلام محمود رفیعان پژوهشگر دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی پژوهشگاه فضای مجازی، طی گفت‌وگویی اختصاصی با وی، به طرح پرسش‌هایی در حوزه اسلام و فضای مجازی پرداخته است:

• از اینکه وقتتان را در اختیار ما گذاشتید، نهایت تشکر را داریم. به‌عنوان

1. Hashtag ISLAM.
2. Islam in the digital age.
3. iMuslims: Rewiring the House of Islam.

اولین سؤال اگر امکان دارد مختصری از شرح حال شخصی و علمی خود را برای مخاطبان بیان بفرمایید؟

اینجانب دکترگری بونت اصالتاً اهل لندن هستم و پیش از شروع تحصیلات سابقه فعالیت در پخش رسانه و رایانه را داشتم. این مسئله در پژوهش‌های بعدی من در مورد اسلام و فضای مجازی از دهه ۱۹۹۰ تأثیرگذار بود. تحصیلات من در دانشگاه‌های کنت، دورام و ولز، با تمرکز بر مطالعه اسلام، جوامع مسلمان، تاریخ و دین بود. اکنون در پردیس دانشگاه ولز تربیتی سنت دیوید در شهر لمپرانگلستان و در رشته مطالعات اسلامی تدریس می‌کنم.

رساله دکترای من در مورد رویکردهای اجتهاد، تصمیم‌گیری و جنبه‌های اقتدار دینی (با مطالعه موردی مالزی، پاکستان و انگلیس) بود. در حال حاضر نیز بر پایان‌نامه‌های رشته‌های مختلف و مرتبط با مطالعات اسلامی، با تمرکز بر اسلام معاصر و مسلمانان نظارت می‌کنم و در این امور سخنرانی و ارائه دارم. چهار کتاب در حوزه فضای مجازی و اسلامی نیز نگاشته‌ام.

• یکی از موضوعاتی که شما به آن پرداخته‌اید، مسئله مطالعات اسلامی فضای مجازی است. در این باره نیز چهار کتاب به رشته تحریر درآورده‌اید. از آنجاکه این بحث را محور گفت‌وگوی حاضر قرار داده‌ایم، اگر امکان دارد این موضوع را برای مخاطبان تبیین فرمایید و در ابتدا کمی در مورد مطالعات اسلامی و ضرورت آن بفرمایید؟

در ابتدای پژوهش در این حوزه، هیچ مرورگر وبی وجود نداشت، البته فعالیت‌های برخط (آنلاین) قابل توجهی به‌ویژه در مورد مسائل مربوط به اسلام و مسلمین در اتاق‌های گفتگو، لیست نامه‌های پست الکترونیکی^۱ و

1. listservs

سایر سیستم‌عامل‌ها وجود داشت. در حین پژوهش میدانی دوره دکتری و نگارش رساله آن، در خلال صحبت با دانشمندان مسلمان متوجه شدم که آن‌ها برای بیان دغدغه‌های روزمره‌شان به طور فزاینده‌ای از ارتباطات الکترونیکی استفاده می‌کنند. این تحولات در جامعه مسلمانان را رصد می‌کردم و دریافتم که این رشد تصاعدی استفاده از اینترنت در جوامع مسلمان، می‌تواند برخی از جنبه‌های عملکردی و اقتدار اسلامی را تحت تأثیر قرار دهد. اما نمی‌دانستم که این تأثیر می‌تواند بسیار قابل توجه باشد. در عصر حاضر فعالیت‌های اینترنتی و آنلاین رابطه تنگاتنگی با جنبه‌های آئینی، تفسیری و اعتقادی دارند و در نتیجه تأثیر زیادی بر جوامع می‌گذارند. مقامات رسمی و سازمان‌هایی که با اینترنت آشنا هستند، تأثیرشان فراتر از مرزهای ملی رفته و در جهان تأثیرگذار هستند. فراتر از آن، فعالان و کنش‌گرانی در اینترنت وجود دارد که با اینکه دارای هیچ جایگاه و سازمانی نیستند و فقط هویت آنلاینی دارند، سبب تأییراتی بر اجتماع و حتی اتفاقات بین‌المللی می‌شوند.

امروز هر فردی که به دنبال پاسخ سؤالات دینی خویش است، آن را در اینترنت جستجو می‌کند و با مجموعه از جواب‌ها مواجه می‌شود. این مسئله باعث می‌شود راه‌های سنتی و محلی دورزده و دسترسی به دیدگاه‌های جایگزین ممکن شود و در نتیجه

۱. از جمله سیستم‌عامل داس که پیش از ویندوز بود.

مجموعه‌های خاص و کوچک با مذاهب و دیدگاه‌های مختلف به صورت فعال در ارتباط باشند.

• چه چیزی باعث شد شما به مطالعات اسلامی فضای مجازی علاقه‌مند شوید؟

زندگی در جریان و مدام در حال تغییر است. بسیاری از جنبه‌های اسلامی نیز در عصر حاضر آئینه این زندگی در حال تغییر است و زندگی مردم دائماً در حال تأثیرپذیری از مسائل روز است؛ لذا نمی‌توان اسلام و مسلمانان معاصر را در یک مقاله آکادمیک خلاصه کرد. من هر روز تحولات فضای مجازی را رصد می‌کنم و این تحولات را در کتاب‌ها، وبگاه خودم با آدرس www.virtuallyislamic.com و رسانه‌های اجتماعی تحلیل می‌کنم. در طول تحصیلاتم ضروری بود تعامل مسلمانان و نحوه حضورشان در فضای مجازی و برخورد با فعالیت‌های ضد دینی را رصد کنم.

اکنون نیز به این کار ادامه می‌دهم و تحولات و حوادث مربوط به مسلمانان در فضای مجازی را بررسی می‌کنم و زمان زیادی را برای بایگانی این مطالب صرف می‌کنم. به خصوص هنگامی که یک حادثه مهم اتفاق می‌افتد تمام جزئیات را بایگانی می‌کنم تا در پروژه‌های مطالعاتی آینده از آن‌ها استفاده کنم. همچنین بر روی رویکردهای روش‌شناختی نوپنیا کار کرده‌ام چراکه فناوری‌های امروز و رویکردهای نسبت به آن از زمانی که اولین بار این مطالعات را شروع کردم، تغییرات گسترده‌ای کرده است.

هنگامی که در سال ۲۰۰۰ کتاب «اسلام مجازی» (Virtually Islamic) را منتشر کردم، این موضوع به عنوان مطالعات دانشگاهی پذیرفته نمی‌شد. اما امروز این مسئله در دانشگاه‌ها مطرح است. مشاهده این روند و پیشرفت در طی دو دهه برای من جالب است. برای من بسیار اهمیت داشت که

دیدگاه‌های متفاوت از اسلام و مسلمین را بررسی کنم و فقط به یک قرائت و تفسیر از اسلام اکتفا نکنم؛ لذا در خلال مطالعاتم با افکار مختلف مسلمانان آشنا شدم و مسائل بسیاری را آموختم. این مسئله برای من قابل توجه و جالب بود. در این راستا توجه به جامعه مسلمانان انگلستان و نحوه تعامل آن‌ها با فضای مجازی بسیار مهم بود؛ چراکه تعاملات آن‌ها با بسترهای اینترنتی و دیجیتال به سرعت رو به گسترش بود. در مطالعات خود جریان‌های مختلف تندرو و رادیکال در فضای مجازی را بررسی کردم، به خصوص هنگامی که دیدگاه‌ها و تحرکات آن‌ها به سمت جهاد نظامی کشیده شد. اینترنت می‌تواند جهان بینی‌های متنوع را هدایت و به صورت گسترده پخش کند و حتی تبدیل به گفتمان کند. هرچند این مسئله‌ای کوچک است اما دارای اهمیت بسیاری است.

هنگامی که دیدم فناوری‌های نوین و متنوع به نام دین و با علایق مختلف به خدمت گرفته می‌شود و از آن بهره می‌برند، این مسئله برای من جذاب بود. به تازگی مسلمانان با استفاده از اینترنت و رسانه‌های مجازی به سؤالات مذهبی و شبهات مربوط به همه‌گیری ویروس کرونا پاسخ می‌دهند. مسلمانان در ایام حج، ماه رمضان و رویدادهای دیگر مذهبی از فضای مجازی به عنوان واسطه بهره می‌گیرند و این امر برای آن‌ها ضروری شده است. از همین رو من میزبان همایشی برخط در تاریخ اول جولای ۲۰۲۱ (ده تیر ۱۴۰۰) با عنوان «پاسخ‌های اسلامی به کرونا اقتدار و دین‌داری در جوامع مسلمان و جهان دیجیتال» هستم.

• رابطه دین و فضای مجازی را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

این مسئله یک موضوعی است که بستگی به مسائل دیگر دارد و تعمیم دادن آن سخت است. من مطالعات گسترده‌تری در مورد دین و فضای مجازی انجام داده‌ام، و رویکردهای مختلف در مورد مسائل مشترک دین و فضای مجازی را بررسی کرده‌ام. این طور می‌پندارم که این مسئله به این بستگی دارد که شخص به کدام جنبه از دین بنگرد. برخی به دنبال آن هستند که در لبه مرز دانش حرکت کنند و جهان بینی سنتی و آنالوگ خود را با خروجی دیجیتال یکپارچه سازند. درحالی‌که برخی دیدگاه‌ها در مورد استفاده از خروجی‌های آنلاین مقاومت کرده‌اند. برخی مقامات و نهادهای مذهبی، معتقدند اینترنت ممکن است جوامع را فاسد کند، اما این دیدگاه باعث ایجاد یک خلأ و شکاف در کارزار مسئولیت می‌شود که توسط افراد دیگری که دارای دیدگاه‌های مذهبی غیرتخصصی هستند و در فضای مجازی حاضرند، پر شود. بسیاری از نهادها و دیدگاه‌هایی که قبلاً تمایلی به آنلاین شدن نداشتند، اکنون به صورت فعالانه در این فضا فعالیت می‌کنند، هرچند برخی هنوز درگیرودار یافتن بسترهای ابتکاری دیگری هستند. این مسئله می‌تواند به ظهور نسلی از دانشمندان و رهبران با سواد دیجیتال منجر شود که از اهمیت تعاملات سایبری آگاهی دارند، هرچند خودشان در فضای مجازی به صورت فعال حضور نداشته باشند.

برگزاری دوره «تأثیرات و پیامدهای شبکه‌های اجتماعی جدید»

سازمان فضای مجازی سراج قم با همکاری دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی پژوهشگاه فضای مجازی دوره برخط و مجازی «تأثیرات و پیامدهای شبکه‌های اجتماعی جدید» را در تاریخ ۱۸ تا ۲۲ فروردین و در طی سه جلسه علمی آموزشی برگزار کرد.

در این دوره سه‌روزه دکتر سید سجاد شریعتی مسئول مرکز تحقیقات و آینده‌پژوهی سازمان سراج با موضوع «طلیعه‌های تمدن سایبری»، مهندس علی عظیمی دبیر کارگروه هایتک و هوش مصنوعی با موضوع «چشم‌اندازی از شبکه‌های اجتماعی آینده» و دکتر ساجد هاشمی دبیرگروه فرهنگی مرکز تحقیقات و آینده‌پژوهی سازمان سراج با موضوع «روند شناسی تحولات اجتماعی ناشی از شبکه‌های اجتماعی» به بیان نظرات و دیدگاه‌های معتبر و علمی در این زمینه پرداختند و به پرسش‌های پژوهشگران پاسخ دادند.

تأثیرات و پیامدهای شبکه‌های اجتماعی جدید

بازارانه

دکتر سید سجاد شریعتی
 مسئول مرکز تحقیقات و آینده‌پژوهی سازمان سراج
 طلیعه‌های تمدن سایبری

مهندس علی عظیمی
 دبیر گروه هایتک و هوش مصنوعی
 چشم‌اندازی از شبکه‌های اجتماعی آینده

دکتر ساجد هاشمی
 دبیر کارگروه فرهنگی مرکز تحقیقات و آینده‌پژوهی سازمان سراج
 روند شناسی تحولات اجتماعی ناشی از شبکه‌های اجتماعی

شنبه ۱۸ فروردین، دوشنبه ۲۰ فروردین، چهارشنبه ۲۲ فروردین
 ساعت ۱۵ الی ۱۷

برای کسب اطلاعات بیشتر و دریافت محتوا
 در تلگرام (clubhouse) عضو شوید

نام و نام خانوادگی و شماره تلفن خود را به آیدی: SocialMediaTm @ در پیام‌رسان اینستاگرام کنید

سراج
 مرکز تحقیقات و آینده‌پژوهی سازمان سراج